

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: 1. Del : 1812-42

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "1. Del : 1812-42", i Heiberg, Johanne Luise: *1. Del : 1812-42*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIENDAM ; JUST RAHBEK , 1944, s. 191. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibfr05val-shoot-idm139983403585808/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: 1. Del : 1812-42

gjennem sine Phantasibilleder - det er jo som at være hexebesat! At tale saaledes om ham, der tidligere har været Gjenstand for hendes Ringen! Under saadanne Reflexioner naaede jeg vort lille Hus i Taarbæk, fortalte Heiberg mit Møde i Skoven og vor Samtale om Nilsen, Han lo og sagde: „Det kan man da kalde at have et psykologisk Blik!“ 5

„NINA“ OG „ALPERNE“.

Man vil erindre, at jeg som Barn og halvvoxen Pige havde været ansat ved Balletten, og hvilket Indtryk Bournouvilles Balletter gjorde paa mig, efter at han atter var vendt tilbage til Kjøbenhavns Theater. Naar jeg udtalte min Glæde for ham og den Nydelse, hans Balletter forskaffede mig, ytrede han ofte: „Hvor er det dog Skæde, at De ikke mere hører til Balletpersonalet! Hvor meget Brug havde jeg ikke nu for Dem, især i mimiske Partier.“ Jeg paa min Side forsikrede ham da, at jeg aldrig saae nogen Ballet, uden at jeg ønskede at være med og udøve min Barnoms Kunst. I Slutningen af forrige Saison var han en Dag kommen hen til mig og havde indstændigt bedt mig om at overtage Ninas Rolle i den franske Ballet: „Nina, eller den Vævtilige af Kjærlighed“, som han agtede at indrette for den danske Scene. „Jeg har ingen imellem mit Balletpersonale.“ vedblev han, „som vilde kunne interessere i dette Parti, ingen hvis Physiognomi egner sig til at udtrykke den sydlige Lidenskabs i Forening med den Damskøntend, som Rollen kræver, og uden hvilken den taber sit egentlige Præg.“ Ved denne Anmodning dukkede hele min Interesse for den mimiske Kunst op med fornyet Styrke. Jeg bad Heiberg, der ikke ret syntes om det, lade mig have Løv til at paatage mig Rollen; og Bournouville blev meget henrykt, da jeg gav mit Samtykke til hans Forslag. Dette rygtedes snart i Byen, og min Optræden i en Ballet blev imødeet med spændt Forventning. Jeg havde alt haft flere Prøver under Bournouvilles Vejledning, og nu forestod den første Prøve med det øvrige Danserpersonale paa Hoftheatret, det samme Theater, hvor jeg havde tilbragt mine første Barnomsaar og for en Del med de samme Personer, som dengang udgjorde Balletpersonalet. Forunderlige vare de Følelser, hvormed jeg indfandt mig paa denne første Prøve paa det Sted, hvor jeg som Barn havde gennemgaaet saa mange Ydmygelsur, og nu stod her i de samme Personers Midte under saa forandrede Forhold. Flere af de ældre Figurantinder, Dansere og Danserinder, hvis blotte Nærværelse i sin Tid havde indgydt mig en Frygt, saa jeg ikke vovede at heve min Stemme, hilsende nu ærbødigt paa mig ved min Indtrædelse, kom mig elskværdigt imøde og ønskede mig atter 35

velkommen i deres Kreds. Taaverte kom mig i Øine, og idet jeg af mit
 inderste Hjerter takkede Gud, der havde været med mig i de tunge Aar, tryk-
 kede jeg dem Alle venligt i Haanden. En sand Ydmyghed, om end af en anden
 Art end den, jeg som Barn havde følt paa dette Sted, gjennemstrømmede mig.
 5 For at tilintetgjøre al Forlegenhed mellem dem og mig talte jeg strax ufor-
 beholdent til dem om mine Barndomsaar paa dette Sted. Da disse Ord vare
 indbale af mig, flokkedes de tettere om mig; den Eine mindedes dette, den
 Anden hint Træk fra min Barndom, og Alle vare enige i at rose den lille
 alvorlige, beskedne Hante Pige, om hvem de Alle, det forsikrede de nu,
 10 alt dengang havde høvt en Følelse af, at hun vilde blive noget ualmindelig
 for Theatret. Lykken gjør ydmyg, det følte jeg ret i dette Øieblik.

„De kan tro, kjære Fru Heiberg,“ ytrede en af de ældre Damer, „vi have
 altid været stolte af, at De er taget her fra vor Midte.“ Jeg blev ganske bevæ-
 get over disse Ord, takkede dem ret hjerteligt og forsikrede dem, at ogsaa jeg
 15 bestandigt havde haft en Følelse af, at her paa dette Sted var mit første Hjem
 i Kunslen; og at ogsaa jeg i Tankerne ansaae mig, som om jeg egentlig hørte
 dem til. — Med Et faldt mine Øine hen i en Krog paa Theatret. Der stod
 stiv og kold, med korslagte Arme min fordums Danseskammerat Andrea og
 fæstede sit Blik haardt og fast paa mig. Dette Syn berørte mig ubehageligt;
 20 jeg vidste af Erfaring, at her var Luften at udrette for mig. I Afstand prøvede
 jeg dog ogsaa at hilse hende; dog kun hilsede ikke igjen og forandrede ikke
 sin een Gang antagne trodsige Stilling. „Bryd Dem ikke derom,“ hviskede
 en af Damerne til mig, „der er intet Udkomme med hende.“ ... „Hvad men
 jeg dog kan have gjort hende,“ spurgte jeg, „siden hun altid møder mig med
 25 dette Blik?“ - - „De har Intet gjort udsagen det, at De er Fru Heiberg, og
 at De ved Theatret er sprunget hende forbi i Anseelse. Og dette, at De nu
 agter at udføre en Hovedrolle i Balletten, sætter hende i Fyr og Flamme.“
 — „Ak!“ svarede jeg, „det er jo ogsaa slem; det er slet ikke faldet mig ind
 — jeg troede, at hun havde en anden Rolle heri.“ — „Det har hun ogsaa,
 30 men hun vilde dog nok helst spille Ninas.“ Jeg blev forstærket og bedrøvet
 over, at jeg jo virkelig her stillede mig i veien for hende, og bebrøvede mig
 selv, at dette ikke tidligere var faldet mig ind.

Den 30te September 1833 opførtes Balletten „Nina“ første Gang. Det Nye,
 at se mig optræde i en Ballet, havde fyldt Huset, Balletten lænede med
 35 Bilald og gik ofte over Scenen for tæt besat Hus. Oehlenschläger sendte mig
 sin Tak i et varmt Digt, som er trykt i hans Skrifter. Paludan-Müller, denne
 noble Digtergenius, som vi havde den Glæde at have i vor Omgangskreds,
 sendte mig den efterfølgende Sonnet.

Nina.

Endnu det Underfulde mig omringer,
Endnu fortryllet kan min Sjæl fornemme
Det klare Sprog, der virker uden Stemme,
Den toneløse Sang, som dejlig klinger. 6

Endnu jeg Sørgen seer med Glædens Vinger
Og Fryd, hvis lette Flager Taarer hennese;
Endnu jeg seer Ecindring dybt at gjemme,
Hvad intet Haab til Hjertet mere bringer.

Endnu, o Nina, Øiet paa Dig hviler, 16
Og uvis avæver Tanken, om Du kjærligt
Os søer, naar Du sørger eller smiler.

Dog hvad er alle Ord! Kan Ord forkynde
Hvad i Dit rige Smykke funkler hertiligt? —
O fine Gratie! Sjælefulde Yndel! 18

Ovenstaaende Sonnet, der kun svagt udtrykker hvad jeg har følt ved Deres dejlige Nina, beder jeg Dem ikke at forkaeste; idetmindst lad den tjene Dem til Beviis paa, med hvor megen Deltagelse jeg har fulgt Deres Fremstilling.

10. October 84.

Deres
Paludan Müller. 20

Til Fru J. L. Heiberg.

Man ser, hvor Alle være gode imod mig, og mange Privates Opmærksomhed forsøgte den offentlige, men den vil jeg her forbigaa. Dog, netop naar Lykken fulgte mig, overvældedes jeg ofte i Stille af en stor Ydmyghedsfølelse, der endte med det Spørgsmaal: fortjener du virkelig ogsaa alt dette? Eller beror det Helt paa, at usynlige Væsener have forelsket sig i dig? Men man siger jo, at Lykken er ustadig; naar vil altsaa denne Ustadighed vise sig for dig? Forbered dig derfor itide paa at kunne undvære hendes Gunst, naar hun vender dig Ryggen. 25

Heiberg tænkte nu virkelig for Alvor paa at skrive et Stykke om sadsdanne Alfer, som vor Samtale i Sommerens Løb ofte havde dreiet sig om, og da han blev anmodet af Theaterdirectionen om at skrive et Stykke til Kongens Føl-

selsdag, besluttede han at skrive Eventyromedien „Alferne“. Jeg selv havde i den senere Tid været en Del betænkelig over at have brudt min Tavsbed i den Retning. Bære mine Smaa ikke ere vrede paa mig derfor, klagede jeg ofte til Heiberg, mig synes virkelig, at jeg mindre fornemmer deres Nærhed end tidligere; jeg burde vist have hevet min Tavsbed om dem for bestandigt og ikke profaneret dem ved min megen Tale om dem til Fader. Heiberg bød mig vel, saa godt han kunde, uden at det dog ret lykkedes ham; han skrev altsaa sine „Alfer“, og Marie i Stykket var det Barn. Alferne tra lille af havde omværet, og som jeg skulde udføre. Det var forresten et Uheld, at dette Stykke første Gang skulde opføres til Kongens Fødselsdag, hvor hele Hofpersonalet og Alt, hvad der i fjerneste Maade gav sig Mine af at høre til Hofkirken, optog saa godt som alle Pladser, hvilket gjorde, at kun meget faa af det egentlige Theatropublikum kunde erholde Plads, og heraf fulgte, at Kritiken over de stakkels Aandsprodukter, der skulde have den Ære at præsenteres paa disse Festsæftener, var lagt i Hænderne paa Folk, som havde deres gode Grunde til ingen Mening at have om, hvad de saae. Underveien toge de dog Mod til sig og udtalte kjædet en Dom, men dette faldt i Reglen bedrøveligt ud for dem, da de næsten altid senere bleve tvungne af den offentlige Mening til at tage den tilbage igjen. Hvad der ogsaa hidrog til at gjøre dette fornemme Publikums Dom usikker, var den Omstændighed, at ifølge Skik og Brug paa disse Festsæftener hverken Skuespillerne eller Stykket maatte applauderes, men denne Hylding alene skulde være Kongens Modtagelse i Theatret forbeholden. De fleste Tilskuere rette jo deres Dom efter, hvor stærkt eller hvor ofte der bliver applauderet ved et nyt Stykke, og saaledes maatte altsaa denne Tavsbed sætte dem i den største Forlegenhed. Ved første Opførelse af „Alferne“ fældedes der da rask væk den Dom, at det var en tøset Børnecomodie uden Indhold og Interesse. Ved den næste Forestilling, hvor den egentlige Dom skulde fældes af Publikum, blev det derimod til Alles Forundring modtaget med Bifald, angiet der ved Teppets Fald led en Pibe, som Vedkommende ikke vilde høre ubenyttet hjem igjen, da den nu engang var maadaget. Derefter spillede Stykket mange Gange i en lang Aarrække med udeli Bifald og stigende Interesse. Oehlenschläger, Biskop Mynter og H. C. Andersen, der vare tilstede ved den første Forestilling, vare strax saa henrykte over dette Arbejde, at de ved Hoffet og udenfor samme brode mangan en Laase for det. J. L. Heiberg har løst en Oppgave i dette Arbejde, som vistnok kun faa Digtere vilde have kunnet gjøre ham efter, nemlig: at lade et Tidrum af 7 Aar foregaa i een Akt, uden at selv den vrangeste og mest pressiske Tilskuer indes udenfor Illusionen at have oplevet dette Tidsløb under Stykkets Gang. Dette er, om jeg maa sige det, et lille Kunstværk i dramatisk Digting.

Den Hjælp og Bistand, som Heiberg altid har ydet mig i Udførelsen af mine Roller, kom mig til stor Nytte i „Alforns“, Det Usædvanlige i Marias Fremstilling, at skulle afbryde Prosaen i Udbrud af to lange, eiendommelige lyriske Digte, havde jeg ikke formaaet at opfatte og gjengive, som Digteren havde tænkt sig det. Ufølgemuelig er mig derfor den sidste Prøve paa Stykket, Aftenen forinden det skulde opføres. Da vi vare komne hjem efter Generalprøven, sagde Heiberg til min Fortvivlelse: „Saaledes kan du ikke recitere disse Digte; de blive mæle og uden Interesse paa denne Maade. Du declamerer dem, som man declamerer et Digt af en Anden, men ikke som en Improvisation af Marie selv.“ „Min Gud,“ udbød jeg, „hvortledes da? Det er mig væsentligt at gjøre det anderledes.“ Jeg bad og liggende liden da at recitere dem for mig, saaledes som han havde tænkt sig dem. Og nu gjennemgik vi Linie for Linie, og jeg vedblev at fremsige dem atter og atter efter hans Anviisning til langt ud paa Natten. Med et tungt Sind lagde jeg mig omstider i min Seng uden at kunne sove, thi Digternes Fremsigelse plegede mig uopbørligt, og vældigt kostede jeg mig paa Leiet hid og did, thi Stykkets Virkning berøede saa meget paa denne Rolles heldige Fremstilling. Hvor lykkelig var jeg derfor efter den første Forestilling, da Heiberg gav sit Bifald tilkjende med den forandrede Maade, hvorpaa jeg nu fremsagde Digteene. Ogsaa gjorde disse Digtes Fremsigelse atter og atter et stærkt Indtryk paa Tilskuerne. Hans Mening med disse lyriske Udbrud er, at Marie, der ved sit Ord til Dronningen i Alfshaven var bundet til at bevare Alt, hvad hun havde oplevet, i dyb Tausked og saaledes ikke tør svare paa de Opfordringer, som hendes Nærmeste stille hende om, hvor hun har opholdt sig i de 7 Aar, at hun da udbryder i disse Eventyr for at redde sig ud af Forlegenheden, og i disse lyriske Udbrud ligesom sammensætter Digt og Sandhed i sine Beretninger. De maa derfor fremsiges, som om hun improviserede dem, lidt efter lidt, ul af sin egen Phantasí. Det Maleriske og Beskrivende i Tone og Gestus maa være saa stærkt, at det ligesom opleves som noget Nærværende og ikke som noget Forbigaaende. Med hvilken Glæde har jeg ikke atter og atter fremsagt disse yndige Eventyr! Hvor lykkelige vare ikke de Øjeblikke, naar jeg paa Scenen fordybede mig i Fremsigelsen, saa at jeg virkelig havde en Følelse af, at de udsprang af mit eget Indre. Og aldrig havde jeg en saa levende Følelse af, at mine smaa Venner omfjadede mig, som her, hvor Scenen jo ogsaa var lagt i deres egen Alfshave. Et ubeskriveligt Sværmeri var over mig i dette Stykke, saa ofte det gik over Scenen. Ved min første Instruelse, hvor jeg løbende hjem fra Alfshaven, var det mig, som om jeg ikke hørte Jorden til, saa om jeg bar Vinger, der kunde føre mig, hvorthen det skulde være. Og naar de smaa Alf'er i Stykkets sidste Scene fremtraadte med deres Vandringstavle i Haanden, med Beise-

196

taskerne paa Siden, med de runde Hætte paa Hovedet for at tage Afsked med Marie og da vandrede over Fjeldet bort til „Østerland“. ja, da steg min Vemod saa stærkt, som om mine egne Alfer forlode mig for bestandigt og sagde mig deres sidste Farvel. Og stier trykkede det mig, at jeg havde robet for Andte, hvad jeg vist burde have fortiet for Alle, og jeg kunde da ikke lade være at gjentsige, hvad Heiberg havde ladet de smaa Alfer sige til Marie:

10 „Men hvis du robed vor Hæmmelighed,
Da maatte vi flygte fra dette Sted,
Da maatte vi drage til Østerland:
Hvor aldrig med dig vi samles kan.“

Oftre, naar Noget gik mig imod, da tænkte jeg: Ak, mine Alfer ere vist ligesom i Heibergs Stykke „dragne til Østerland, hvor aldrig med mig de samles kan.“ — „Det er Sværmeri,“ siger Skolelæreren til Henrik i „Alferne“;

15 hvor ogsaa han svarmer. „Det er et Bedrag,“ siger Andre:
„Men gives der dog ei et skjønt Bedrag?
— — —
Og er et skjønt Bedrag da ikke hedre
End Det, som Verden daarlig kalder Sandhed?“

20 „DEBATTEN I POLITIEVENNEN“

OG

„SPAREKASSEN“.

Vi tog stier dette Aar ud til Taarbæk i vor forrige Bolig, Eriksborg. Men Ensomheden i Taarbæk begyndte alt at vige, idet flere Huse byggedes, 25 saa vi forudsaa, at vi sd Aare maatte ty længere ud i Landet. Imidlertid glædede vi os stier ved al den Skjønhed i Naturen, som findes paa denne Knud, men vor Glæde var blandet, idet der lød et Farvel til alle vore Yndlingssteder. Sommeren ilode snart hen, altfor snart, og med et Suk saae vi Dagen tage af og havde alt Bordlampen tændt om Aftenen. Skoven begyndte 30 at antage de gule, brogede Farver, der kunne være saa henrivende, især ved Solnedgang. Naturen er lykkelig! den er skjen, selv i sin Død. Ak! hvorfor kan ikke Mennesket ds som Naturen, skjen til det Sidste!

Vi hyttede nu ind fra Taarbæk, og jeg begyndte stier mit travle og anstrængende Theaterliv. Men jeg var fuld af Mod og Lyst og var sikker paa 35 at være velkommen hos Publikum, mine Foresatte og mine Kammerater.